

6.4 A HAZAI ÓVODAI KÖRNYEZETI NEVELÉS SZEMPONTJAI

Magyarországon az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja (ONAP) határozza meg azokat a követelményeket, elvárásokat és alapelveket, amelyek a környezeti nevelés és a fenntarthatóságra nevelés kereteit jelentik. A kisgyermekes környezeti nevelésének egyik alapvető eleme az őket körülvevő környezet megismerése: a gyermek, mint biológiai, társadalmi lény környezete személyiségfejlődésének feltétele és helyszíne is egyben, tehát ezen hatások rendkívüli módon meghatározók számára.

Az óvodapedagógusoknak mindig a gyermek érdekeit szem előtt tartva kell a megfelelő pedagógiai módszert kiválasztania a környezeti nevelés megvalósításához. Ez meglehetősen nagy szabadságot biztosít ahhoz, hogy ez a szemlélet az óvodai élet egészében megjelenjen, valamint az óvoda társadalmi környezetében megjelenő társadalmi igényeknek megfelelően. Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának a gyermekképre vonatkozó része is kiemeli, hogy a gyermeket körülvevő személyi és tárgyi környezet szerepe nagyon meghatározó a személyiség szabad kibontakozásához és fejlődéséhez. Az Alapprogram abból indul ki, hogy az ember mással nem helyettesíthető, szellemi, erkölcsi és biológiai értelemben is egyedi személyiség és szociális lény egyszerre 363/2012. (XII.17.) sz. Korm. rendelet).

A gyermek ugyanakkor fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok, az érés sajátos törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák meg. E tényezők együttes hatásának következtében a gyermeknek sajátos, életkoronként, életkori szakaszonként és egyénekenként változó testi és lelki szükségletei vannak.

A személyiség szabad kibontakozásában a gyermeket körülvevő személyi és tárgyi környezet szerepe meghatározó. Az óvodai nevelés gyermekközpontú, befogadó, ennek megfelelően a gyermeki személyiség kibontakozásának elősegítésére törekszik, biztosítva minden gyermek számára, hogy egyformán magas színvonalú és szeretetteljes nevelésben részesüljön, s meglévő hátrányai csökkenjenek. Nem ad helyet semmiféle előítélet kibontakozásának (lásd az idézett kormányrendeletet).

A gyermekek környezeti nevelésének tartalmától elválaszthatatlan az óvodai nevelés általános feladatainak megvalósítása. Az egészséges életvitel igényének alakításának alapvető feltétele a biztonságot nyújtó és egészséges környezet, mely szokás formálása egész életre befolyásolhatja a gyermek viselkedését. Az érzelmi nevelés elengedhetetlen részét képezi az óvodai nevelésnek (Bihariné-Kanczler 2019).

Az érzelmi nevelés azért fontos, mert jelentős szerepe van abban, hogy a gyermekeknek milyen érzelmi viszonya alakul ki környezetével kapcsolatban. Fontos, hogy rámutassunk a környezetünket tisztító, romboló dolgok helytelenségére, az elítélendő, helytelen magatartás kialakítására. Szocializációs szempontból is elengedhetetlen azoknak a közös élményekre épülő együttes tevékenységeknek az átélése, melyek például egy csoportos óvodai állatkerti látogatás után folytatódnak a csoportszobában a szőnyegen, egy állatkert megépítésével. Ezeknek az élményeknek az ilyen típusú feldolgozása elengedhetetlen a környezeti nevelés folyamán.

A gyermekek érdeklődésének, kíváncsiságának nagyon nagy jelentősége van az anyanyelvi, értelmi fejlesztésben és nevelésében egyaránt. A megismerés, a tapasztalatszerzés és ismeretszerzés komoly értelmi képesség és kreativitásfejlesztéssel jár kisgyermekkorban. E folyamatok során a gyermek ismerkedhet a körülötte lévő világgal és az őt körülvevő környezettel. Az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze a játék. Ugyanakkor érdemes arra is felhívni a figyelmet, hogy a nevelési folyamatokba érdemes beépíteni a munka jellegű tevékenységeket is: ezek során a gyermekek megtapasztalhatják az emberi munkafolyamatokat, és e tevékenységek környezetalakító hatását is.

Ahogy a projektpedagógia áttekintésénél láttuk: a tanulási folyamat élmény-szerűsége is kiemelt jelentőségű, amelynek segítségével folyamatosan tapasztalatokkal és élményekkel gazdagodik a gyermekek személyisége. Az ONAP alapján a külső világ tevékeny megismeréséhez kapcsolódóan az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését; biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására; valamint segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában, továbbá a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.

Az óvodai életben megjelenő tevékenységi formák a gyermek személyiségének különböző területeinek fejlesztésére szolgálnak, hiszen tartalmuk a gyermekeket körülvevő világ törvényszerűségeiből, jelenségeiből fakadnak és elválaszthatatlan kapcsolatban állnak a környezeti neveléssel. Ebben a tevékenységformában egy harmonikus egységként jelenik meg a matematikai nevelés, valamint a környezeti nevelés. Azok a tapasztalatok, melyeket a közvetlen vagy a tágabb környezetünkben szereztünk a valóság jelenségeinek, tárgyainak és törvényszerűségeinek felfedezésén túl lehetővé teszik a természeti, emberi-tárgyi környezet formai, mennyiségi, valamint térbeli jellemzőinek felfedezését is.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában mindez az alábbi tartalommal jelenik meg:

- „1. A gyermek aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a szűkebb és tágabb természeti-emberi-tárgyi környezet formai, mennyiségi, téri viszonyairól. A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését.
2. A gyermek, miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások, a közösséghez való tartozás élményét, a nemzeti, családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét.
3. A gyermek a környezet megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek is birtokába jut és azokat a tevékenységeiben alkalmazza. Felismeri a mennyiségi, alaki, nagyságbeli és téri viszonyokat: alakul ítélőképessége, fejlődik tér-, sík- és mennyiség szemlélete.
4. Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését. Biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására. Segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában, továbbá a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.”

Az ONAP részletesen meghatározza az is, hogy az óvodás kor végére milyen fejlődési jellemzőkkel kell rendelkezniük a gyerekeknek. Ez tartalmazza a környezeti nevelésre vonatkozó fejlettség elvárásait is, ami elsősorban az óvodapedagógusnak nyújt egyfajta eligazodást. Nagyon fontos szem előtt tartanunk azt, hogy minden gyermek más és más, egyéni képességekkel egyéni ütemben fejlődnek, tehát minden gyermek csak a saját maga képességeinek megfelelő fejlettségi szint elérésére képes.

A 363/2012. (XII.17) Kormányrendelet az egészséges életmód alakításával kapcsolatban a következőképpen rendelkezik: *„Az egészséges életmódra nevelés, az egészséges életvitel igényének alakítása, a gyermek testi fejlődésének elősegítése ebben az életkorban kiemelt jelentőségű. Ezen belül az óvodai nevelés feladata:*

- ▶ *a gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése;*
- ▶ *a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése;*
- ▶ *a gyermeki testi képességek fejlődésének segítése;*
- ▶ *a gyermek egészségének védelme, edzése, óvása, megőrzése;*

- ▶ *az egészséges életmód, a testápolás, a tisztálkodás, az étkezés, különösen a magas cukortartalmú ételek és italok, a magas só- és telítettségi-tartalmú ételek fogyasztásának csökkentése, a zöldségek és gyümölcsök, illetve tejtermékek fogyasztásának ösztönzése, a fogmosás, az öltözködés, a pihenés, a betegség-megelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása;*
- ▶ *a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosítása;*
- ▶ *a környezet védelméhez és megóvásához kapcsolódó szokások alakítása, a környezettudatos magatartás megalapozása;*
- ▶ *megfelelő szakemberek bevonásával – a szülővel, az óvodapedagógussal együttműködve – speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása.”*

A környezeti nevelés alkalmával a gyerekek különböző ismereteket szereznek a körülöttük lévő világ természeti és társadalmi valóságáról, valamint a természeti környezet élő és élettelen alkotórészeiről. Megfigyelnek különböző természeti jelenségeket, az állatok és az emberek életét, valamint vizsgálódnak, tapasztalatokat és élményeket gyűjtenek a levegőről, vízről, és egyéb természetben előforduló anyagokról. Mindeközben megtapasztalnak bizonyos ökológiai összefüggéseket, bővül fajismeretük, erősödik a természetszeretetük és igényük ezen értékek megóvása iránt.

A társadalmi környezet eseményeinek, helyszíneinek ismerete nagymértékben hozzájárul beilleszkedésükhöz a környezetük különböző közösségeibe, valamint elősegíti a társas kapcsolataik alakulását is. Fontos továbbá, hogy megfigyeltessük a gyermekekkel az emberi munka eredményeinek környezetre gyakorolt hatását, hiszen ennek köszönhetően alapvető tapasztalatokhoz juttatja a gyermekeket az ember és környezete viszonyáról és az ember környezetátalakító tevékenységéről is.

Az ONAP fontos hangsúlyt helyez a kisgyermekkorai matematikai nevelésre is: *„nem önmagában fontos a matematika tudománya, hanem a világ részeként. És nem passzívanbefogadva, hanem cselekvően érzékelve – észelve – megfigyelve – emlékezve – elképzelve – gondolkodva – alkotóan tevékenykedve”*. Ebből következik tehát, hogy az óvodás korú gyermek matematikai tapasztalatainak a környezetéből kell származnia, felfedezve azokat a matematikai törvényszerűségeket, amelyek a természetben felfedezhetők.

E felfedezés és tapasztalati tanulás során a gyermek megismeri környezete tárgyait, jellegzetességeit, az egyes jelenségeket, a dolgok közötti összefüggéseket és kölcsönhatásokat. Az így elsajátított gondolkodásmód mellett, hogy megalapozza a későbbi komplexebb matematikai ismeretek elsajátítását, fejleszti az elvont, fogalmi gondolkodás képességét.

A tapasztalatok többszöri átélése után egyre rendezettebbek lesznek, képzetekké válnak. Az ezekkel végzett műveletek átformálják és kiegészítik a szemléletes képet, majd később fogalmakká válnak. Az óvodáskor végére kialakul az elemi fogalmi gondolkodás, ami később tovább fejlődik a valódi fogalmi gondolkodás szintjéig (*Bihariné–Kanczler 2019*).

A fentiek alapján elmondható, hogy a hazai szabályozás részletesen meghatározza az óvodai nevelés keretrendszerét és tartalmi elemeit is, amely – elsősorban – a külső világ tevékeny megismeréséhez kapcsolódóan tartalmazza a környezeti nevelés legfontosabb elemeit, azonban direkt módon kevésbé jelenik meg a fenntarthatóságra való nevelés. Ugyanakkor érdemes rávilágítani arra, hogy a törvényi szabályozás, az ONAP a keretek meghatározása mellett természetesen lehetőséget ad az óvodáknak, hogy saját maguk alakítsák, illetve építsék be nevelési programjukba részletesebben is a fenntarthatósági elveket.

Másrészt azt is fontos megemlíteni, hogy a környezeti nevelésnek, hasonlóan a fejlettebb világ jelentős részéhez, Magyarországon is több évtizedes hagyományai vannak az oktatás-nevelés minden szintjén, az ezen a területen dolgozó és kutató pedagógusok, oktatók és kutatók számtalan kezdeményezést, projektet valósítottak meg az elmúlt időszakban. Az „önkéntes” kezdeményezések mellett lényeges kiemelni a Zöld Óvoda kezdeményezést, amelyhez számos óvoda csatlakozott országszerte.

A Zöld Óvoda hálózat rendszerszerű kialakítása a 2000. évi XLIII. Törvény a Hulladék-gazdálkodás-ról kiadásával indult meg, a környezetügyért felelős tárca szakmai és pénzügyi támogatásával. A hálózat kialakításának természetesen voltak előzményei a környezeti nevelés iránt elkötelezett óvodapedagógusok kezdeményezései alapján.

A szakmai feladatok megvalósítását az ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kara végezte. Elkészült a Hulladék-gazdálkodásról óvodapedagógusoknak című jegyzet, és a Zöld Óvoda honlap is (www.zoldovoda.hu). A Zöld Óvoda honlapon részletesen is nyomon követhetjük a kezdeményezés fejlődését: 2004 végétől a környezetügyért felelős tárca koordinálásával és támogatásával 2005 decemberére elkészült a Zöld Óvoda húszpontos kritérium- és indikátorrendszer.

Ennek alapján 2006 áprilisától került sor az oktatásügyért felelős tárcával közösen az első „Zöld Óvoda” minősítő cím pályázat lebonyolítására. 2009 óta körzeti/térségi feladatok segítése érdekében hét Zöld Óvoda bázisintézmény működik az országban a környezetügyért felelős tárca támogatásával (*Budapesten és 6 megyében*). A Magyarországi Zöld Óvodák Hálózatának honlapját 2011 óta a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár működteti. 2012 decemberében került sor az első Örökös Zöld Óvoda cím meghirdetésére. Ezzel párhuzamosan szintén a környezetügyért felelős tárca támogatásával készültek szakmai munkát segítő anyagok is.

A Zöld Óvoda címet megszerző intézményekben a fenntarthatóságra való nevelés és a környezeti nevelés meghatározó szerepet játszik az óvodai tevékenységekben. Ezen belül a Zöld Óvodák fontos hangsúlyt helyeznek a gyermekek nevelésében az egészséges életvitel megalapozásának, a speciális igények figyelembevételének, a tehetséggondozásnak.

Az óvodapedagógusok rendszeresen bővítik ismereteiket, és együttműködnek a térség és az adott település gazdasági, társadalmi szereplőivel. Az az óvoda, amely több alkalommal elnyerte a Zöld Óvoda címet, bázisintézménnyé válhat, míg az az óvoda, amely legalább három alkalommal elnyerte a Zöld Óvoda címet, megpályázhatja az Örökös Zöld Óvoda címet. Zöld Óvoda program keretében a következő célok és feladatok tekinthetők hangsúlyosnak:

- ▶ *„az óvodákban folyó fenntarthatóságra nevelés szellemében történő nevelőmunka megvalósítása és fejlesztése;*
- ▶ *az óvodás gyermekek környezettudatos szemléletének, gondolkodásának, magatartásának megalapozása, formálása élményalapú tevékenységek során;*
- ▶ *az óvodapedagógusok, a szülők, a helyi társadalmi közösségek környezettudatosságának alakítása;*
- ▶ *a Zöld Óvodához tartozó térségi lakóközösségek értékeinek megismerése, azok fontosságának, védelmének tudatosítása a vidékfejlesztési elvek figyelembevételével;*
- ▶ *a Zöld Óvoda címmel rendelkező óvodai feladat-ellátási helyek számának növelése;*
- ▶ *a Zöld Óvoda bázisintézmények körének szélesítése, működésük segítése;*
- ▶ *a Magyarországi Zöld Óvodahálózat folyamatos fejlesztése.”*

(OMÉK 2015: o.n.)

A Zöld Óvoda hálózat az elmúlt években egyre népszerűbbé vált és számtalan óvoda csatlakozott a kezdeményezéshez országsszerte. A Zöld Óvodák céljait és feladatait áttekintve azonban jól látszik, hogy az ONAP-ban megfogalmazott környezeti nevelési irányelvekhez hasonlóan ebben az esetben is arról van szó, hogy a rugalmas keretrendszeren belül az óvodák saját maguk tervezhetik meg azt, hogy a fenntarthatósághoz és a környezeti neveléshez kapcsolódóan milyen gyakorlati elemeket építenek be nevelési programjukba.

A Zöld Óvoda minősítéstől függetlenül az ONAP-ban felvázolt a külső világ tevékeny megismeréséhez kapcsolódóan lényeges szempontnak tekinthető a társadalmi környezet megismerése. Miközben ismerkednek a gyermekek a környezetükkel, a valóság feltérképezése közben olyan tapasztalatokat szereznek, melyek elengedhetetlenek a környező világban való, életkoruknak megfelelő tájékozódáshoz és biztos eligazodáshoz. A külső világ megismerési vágya a gyermekekben életük első perceitől él.

A gyermeki személyiség alapvető jellemzői (az érzelmi fogékonyság a természet szépségeire, a rácsodálkozás képessége, az élőlények iránti kíváncsiság, a kommunikációra való nyitottság, az állandó tettekre való készség, a személyes kipróbálás vágya) kedveznek a tevékenységbe ágyazott tapasztalatszerzésnek.

E tapasztalatszerzés segítségével a közvetlen és a tágabb környezetben való eligazodás készségeit lehet alakítani, olyan magatartásformákat, amelyek segítségével a gyermekek megérthetik a környezetükben zajló folyamatokat, megismerhetik a természeti és az ember által létrehozott értékeket, megismerhetik a helyi hagyományokat és a kulturális sokszínűséget, valamint a másság elfogadását. Ismereteket szerezhetnek a fogyasztói társadalomról, a fogyasztói magatartásokról, és az egészségvédelem alapvető elemeiről. Megismerhetik az épített környezetet, a technika világát, a közlekedést, a különböző komforttechnikákat, a hulladékkezelést, az információs környezetet és a kommunikációs technikákat is. Ezek a témakörök természetesen tetszőlegesen bővíthetők, és fontos elemnek tekinthető, hogy a tématerületek közötti kapcsolatokat, összefüggéseket is meg lehessen jeleníteni.

A témakörök elsajátítása akkor lehet igazán hatékony, ha az óvodapedagógusok olyan módszereket, eljárásokat, tevékenységeket használnak, amelyek segítségével sikeressé tehető a környezeti nevelés és a fenntarthatóságra nevelés. A módszerek között megtalálhatók a tudományos technikák, megfigyelés, vizsgálatok, összehasonlítások, mérések, kísérletek, modellezések, a hagyományos módszerek, az elbeszélés, magyarázat, szemléltetés, beszélgetés, gyakorlás, értékelés, ismétlés és az ellenőrzés. A nevelési folyamatok során lényeges szempont az oktatás élményszerűsége és a játékos tanulás, a személyes tapasztalatszerzés és vizsgálódás.

A hatékony nevelés fejleszti a gyermekek problémaérzékenységét, probléma-megoldó képességét, a manipulációs tevékenységek fejlesztése mellett segítheti a verbális képességek fejlődését, a gyermekek gondolatainak beszédben történő megfogalmazását. A tanulási folyamat során a gyermekek elsajátíthatják azokat a képességeket és kompetenciákat, amelyek segítségével a kötetlen szemlélődés és a kötött szempontok alapján történő megfigyelés mellett képesek a különbségek és hasonlóságok megértésére, összehasonlításra és a csoportosításra. A folyamatok segítik az ítéletalkotást, a relációk feltárását, konkrét és absztrakt fogalmak megértését és megfogalmazását, az összefüggések felismerését, és az oksági kapcsolatok feltárását.

A módszerek és eszközök megválasztása az óvodapedagógus kompetenciája, tehát rajta múlik, hogy milyen mértékben jeleníti meg a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos információkat és tudáselemeket. Rajta múlik, hogy a tanulási folyamat során milyen értékek bemutatására helyezi a hangsúlyt, és a fenntarthatóság milyen területeit mutatja be részletesen. Rajta múlik, hogy

a felelős, tudatos erőforrás és energiahasználat milyen mértékben kerül be a képzési programokba, és megjelennek-e olyan értékek, amelyek a helyi közösségek szerepét, jelentőségét hangsúlyozzák egy fenntarthatóbb világ elérése érdekében. Ezek a tudáselemek nagymértékben hasonlóak a globális nevelésoktatási prioritásaihoz, amelyek Nemeskéri Zsolt és Zádori Iván tanulmánya alapján a következők:

- ▶ A globális ökoszisztémák működő mechanizmusainak megértése;
- ▶ Az emberiség gazdasági, társadalmi és környezeti tevékenysége – a múlt és a jelen gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatainak, az egyes jelenségek előzményeinek, hátterének megértése;
- ▶ Párhuzamos és összekapcsolt világ: a globalizáció kialakulásának, előnyeinek és hátrányainak megértése;
- ▶ Az oktatás fejlődésének, szerepének, jelentőségének és relevanciájának megértése a globalizált világban;
- ▶ Identitás és a kulturális sokszínűség – a kulturális háttér szerepe és a kultúrák közötti kapcsolatok megértése;
- ▶ Társadalmi igazságosság és emberi jogok – az egyenlőtlenség és diszkrimináció jelenségeinek megértése, a tudatosság és a felelősség fontossága;
- ▶ A békeateremtés és a konfliktuskezelés – a kapcsolatok építésének és fenntartásának, valamint a konfliktusok rendezésének jelentősége;
- ▶ Fenntarthatóság, fenntartható fejlődés – annak elsajátítása, hogy az emberi közösségek milyen módon elégíthetik ki a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentenék a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját szükségleteiket;
- ▶ Munkaerőpiaci kihívások és globális állampolgárság - azon koncepció megértése, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy fejlesszék az alapvető kompetenciákat, amelyek aktív és felelős polgárokat eredményezhetnek (Zádori – Nemeskéri 2018).

Hasonló szintetizáló kezdeményezésnek tekinthető az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Célok (MDG), amely a fenti közös nevezőt volt hivatott kialakítani, olyan célokat, amelyek globális célrendszerként pontosan a már akkor is látható fenntarthatósági kihívásokkal kapcsolatban jelölték ki a legfontosabb tématerületeket. E célok közül néhány pontjuk kifejezetten az oktatáshoz (2. cél) kötődik, de természetesen a többi cél is a fenntarthatósági problémák kezelésével kapcsolatban jelölte ki a fő irányokat. 2000-ben 189 ENSZ-tagállam kötelezte el magát amellet, hogy 2015-ig:

1. Véget vetnek a súlyos szegénységnek és éhínségnek

- A napi egy dollárnál kevesebből élők arányát felére csökkentik
- Az éhínségtől szenvedők arányát felére csökkentik

2. Megvalósítják a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatást

- Biztosítják, hogy minden fiú és lány befejezze az általános iskolát

3. Előmozdítják a nemek közötti egyenlőséget és segítik a nők felemelkedését

- Kiküszöbölik a nemek közötti beiskolázási különbségeket az alap- és középfokú oktatásban lehetőleg 2005-ig, valamennyi szinten pedig 2015-ig.

4. Csökkentik a gyermekhalandóságot

- Kétharmadával csökkentik az öt év alatti gyermekhalandóság arányát

5. Javítják az anyai egészségügyet

- Háromnegyedével csökkentik a gyermekágyi halandóság arányát

6. Küzdenek a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen

- Megállítják és elkezdik visszafordítani a HIV/AIDS terjedését
- Megállítják és elkezdik visszafordítani a malária és más súlyos betegségek terjedését

7. Biztosítják a környezeti fenntarthatóságot

- A fenntartható fejlődés elveit beépítik a nemzeti politikákba és programokba; visszafordítják a környezeti erőforrások csökkenését
- Felére csökkentik azoknak az arányát, akik tartósan nem jutnak egészséges ivóvízhez
- 2020-ra jelentősen javítják legalább 100 millió nyomornegyedben lakó életkörülményeit

8. A fejlesztés érdekében globális partnerséget építenek ki

- Továbbfejlesztik a szabályozott, kiszámítható és megkülönböztetés mentes, nyílt kereskedelmi és pénzügyi rendszert. Ez magában foglalja a jó kormányzáshoz, a fejlődéshez és a szegénység csökkentéséhez való elkötelezettséget mind nemzeti, mind nemzetközi szinten
- Foglalkoznak a legkevesbé fejlett országok sajátos szükségleteivel. Idetartozik ezen országok exportjára vonatkozó illeték- és kvótamentesség; a súlyosan eladósodott szegény országok adóssága mérséklésének a fokozása; a hivatalos kétoldalú adósság elengedése; és bőségesebb hivatalos fejlesztési segítségnyújtás azoknak az országoknak, amelyek elkötelezték magukat a szegénység csökkentése mellett
- Nemzeti és nemzetközi intézkedéseken keresztül átfogóan foglalkoznak a fejlődő országok adósságproblémáival, hogy az adósságot hosszú távon elviselhetővé tegyék
- A fejlődő országokkal együttműködve tisztességes és termékeny munkát teremtenek a fiatalok számára
- A gyógyszeripari vállalatokkal együttműködve elérhetővé teszik a megfizethető alapvető gyógyszereket a fejlődő országokban
- A magánszektorral együttműködve hozzáférhetővé teszik az új technológiák – különösen az információs és kommunikációs technológiák – előnyeit.

(ENSZ Millenniumi Fejlesztési Célok)

Az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Célokat követően a 2015 és 2030 közötti időszak közös, az egész emberiség előtt álló feladatait a Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) foglalják össze:

- 1.** A szegénység valamennyi formájának felszámolása mindenhol.
- 2.** Az éhezés megszüntetése, az élelmezés biztonság és a jobb táplálkozás megteremtése, valamint a fenntartható mezőgazdaság támogatása.
- 3.** Az egészséges élet és a jólét biztosítása minden generáció valamennyi tagjának.
- 4.** Az általánosan elérhető és méltányos, minőségi oktatás, valamint az élet-hosszig tartó tanulás lehetőségeinek megteremtése mindenki számára.
- 5.** A nemek egyenlőségének megvalósítása, minden nő és lány társadalmi szerepének megerősítése.
- 6.** A vízhez történő hozzáférés és fenntartható használat biztosítása mindenki számára.
- 7.** Megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiához való hozzáférés biztosítása mindenki számára.
- 8.** Tartós, inkluzív és fenntartható gazdasági fejlődés, teljes és hatékony foglalkoztatás és tisztességes munka megteremtése mindenki számára.
- 9.** Ellenállóképes infrastruktúra kiépítése, az inkluzív és fenntartható iparosítás támogatása és az innováció ösztönzése.
- 10.** Az országok közötti és az országokon belüli egyenlőtlenségek csökkentése.
- 11.** A városok és emberi lakóhelyek befogadóvá, biztonságossá, ellenállóvá és fenntarthatóvá tétele.
- 12.** Fenntartható fogyasztási és termelési rendszerek kialakítása.
- 13.** Sürgős lépések megtétele a klímaváltozás és hatásainak leküzdésére elismerve, hogy a tárgyalásoknak az éghajlatváltozásra adandó globális válaszok tárgyalásainak elsődleges nemzetközi kormányközi fóruma az UNFCCC.
- 14.** Az óceánok, tengerek és a tengeri erőforrások megőrzése és fenntartható használata a fenntartható fejlődés érdekében.
- 15.** A szárazföldi ökoszisztémák fenntartható használatának védelme, visszaállítása és támogatása, az erdők fenntartható használata, az elsivatagosodás leküzdése, a talajromlás megállítása és a pusztulás visszafordítása, és a biológiai sokféleség további csökkenésének megállítása.
- 16.** Békés és befogadó társadalmak megteremtése a fenntartható fejlődés érdekében, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása mindenki számára és a hatékony, elszámoltatható és mindenki számára nyitott intézményi háttér kiépítése minden szinten.

- 17.** A végrehajtás eszközeinek megerősítése és a fenntartható fejlődés megteremtéséhez szükséges globális partnerség újjáélesztése.
(*ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok*)

E közös célok megfogalmazását követően amellet, hogy az egyes tagországok-nak mindent meg kell(ene) tennie annak érdekében, hogy az SDG-célrendszer megvalósulhasson, indokolt lehet a korábban már említett közös fenntarthatósággal kapcsolatos tartalmak kidolgozása, amelyet az oktatás különböző szintjein ki lehet egészíteni a helyi sajátosságokkal és a közösségekre vonatkozó ismeretekkel.